

Názory obyvatel na přijatelnost půjček – leden 2016

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v16-01</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>11. 1. – 18. 1. 2016</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraje (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1047</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>220</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – kombinace dotazování PAPI a CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>ER.35, ER.36, ER.41, ER.42, ER.44a, ER.45</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>15. února 2016</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

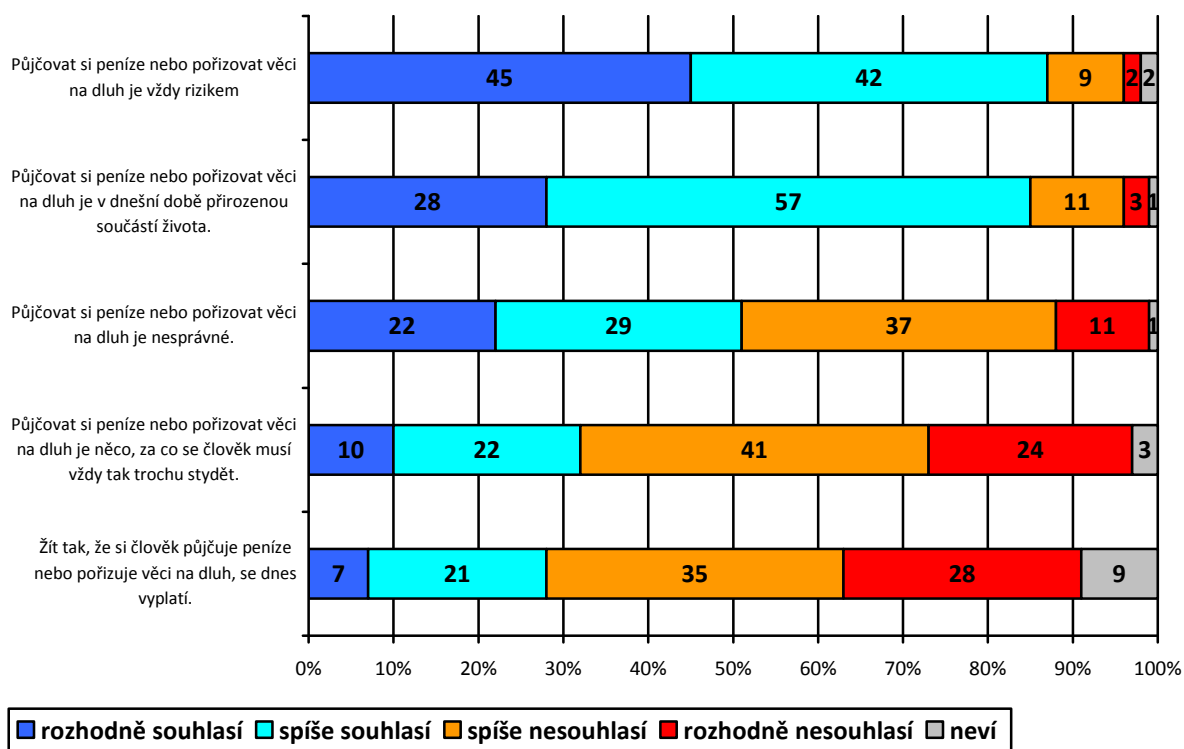
V lednu roku 2016 se občané oslovení Centrem pro výzkum veřejného mínění v rámci pravidelného výzkumu Naše společnost vyjadřovali k fenoménu půjčování si peněz. Zároveň jsme zjišťovali názory obyvatel na zadlužování běžných lidí v různých oblastech. Zkoumali jsme i obecný postoj k vytváření si finanční rezervy na nečekané výdaje či subjektivně vnímané obtíže se splácením půjček u těch, kteří nějaké peníze dluží. Uvedená témata byla naposledy dotazována v lednovém výzkumu před dvěma lety.

Nejprve byla všem dotázaným předložena baterie výroků, s nimiž měli vyjádřit buď souhlas, nebo nesouhlas (viz graf 1).¹ Největší názorová shoda

¹ Znění otázky: „Nyní Vám přečtu několik výroků o půjčování si peněz nebo pořizování věcí na dluh. U každého mi prosím řekněte, nakolik s ním souhlasíte či nesouhlasíte. a) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je nesprávné. b) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života. c) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je něco, za co se člověk musí vždy tak trochu stydět. d) Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je vždy

panuje u výroku, že půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je vždy rizikem. S tímto výrokem souhlasí 87 % respondentů (rozhodně souhlasí 45 % dotázaných a 42 % dotázaných vyjadřuje svůj souhlas možností „spíše souhlasí“). Obdobná většina dotázaných (85 %) zároveň souhlasí s výrokem, že půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života, ovšem rozdělení míry souhlasu je odlišné (28 % rozhodně souhlasí a 57 % spíše souhlasí). Výrok o správnosti či nesprávnosti půjčování si peněz dělí soubor dotázaných na dvě srovnatelně velké skupiny. S výrokem o nesprávnosti půjčování si peněz souhlasí 51 % dotázaných a naopak nesouhlas s ním vyjadřuje 48 %. Výrok o tom, že lidé by se měli za půjčování si peněz nebo pořizování věcí na dluh stydět, podporuje třetina dotázaných (10 % rozhodně souhlasí a 22 % spíše souhlasí). Nesouhlas v tomto případě naopak převažuje (41 % spíše nesouhlasí a 24 % rozhodně nesouhlasí). Výhodnost v životě na dluh vidí 28 %, zatímco většina s tímto nesouhlasí – a to v 63 % případů. V dané položce je nejvyšší počet odpovědí „nevím“ (9 %), u ostatních výroků odpovědělo takto 1-3 % dotázaných.

Graf 1: Míra (ne)souhlasu s výroky o zadlužování lidí (v %)

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle dosaženého skóre souhlasných odpovědí.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 11. – 18. 1. 2016, 1047 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

rizikem. e) Žít tak, že si člověk půjčuje peníze nebo pořizuje věci na dluh, se dnes vyplatí.“
Možnosti odpovědí: rozhodně souhlasí, spíše souhlasí, spíše nesouhlasí, rozhodně nesouhlasí, neví.

Soubor dotázaných se názorově rozděluje především podle věku. Názory se liší ve všech otázkách, nejméně výrazně je to u položek „půjčky... jsou přirozenou součástí dnešního života“ (rozhodný souhlas mezi 40% dotázaných ve věku 20-29 let, ale jen 20 % mezi dotázanými nad 60 let), „půjčky... jsou vždy riziko“ (rozhodný souhlas necelých 40 % v generaci 20-29 let, 55 % ve věkové skupině nad 60 let). Kupodivu nebyl zjištěn statisticky významný vliv životní úrovně domácnosti.

Tabulka 1: Souhlas a nesouhlas s výroky o zadlužování lidí (v %) – časové srovnání

	2010	2012	2014	2016
	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí	souhlasí/ nesouhlasí
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je vždy rizikem.	87/11	88/10	87/12	87/11
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je v dnešní době přirozenou součástí života.	81/17	79/19	76/22	85/14
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je nesprávné.	49/49	56/41	53/44	51/48
Půjčovat si peníze nebo pořizovat věci na dluh je něco, za co se člověk musí vždy tak trochu stydět.	30/66	33/62	30/65	32/65
Žít tak, že si člověk půjčuje peníze nebo pořizuje věci na dluh, se dnes vyplatí.	26/61	26/64	22/69	28/63

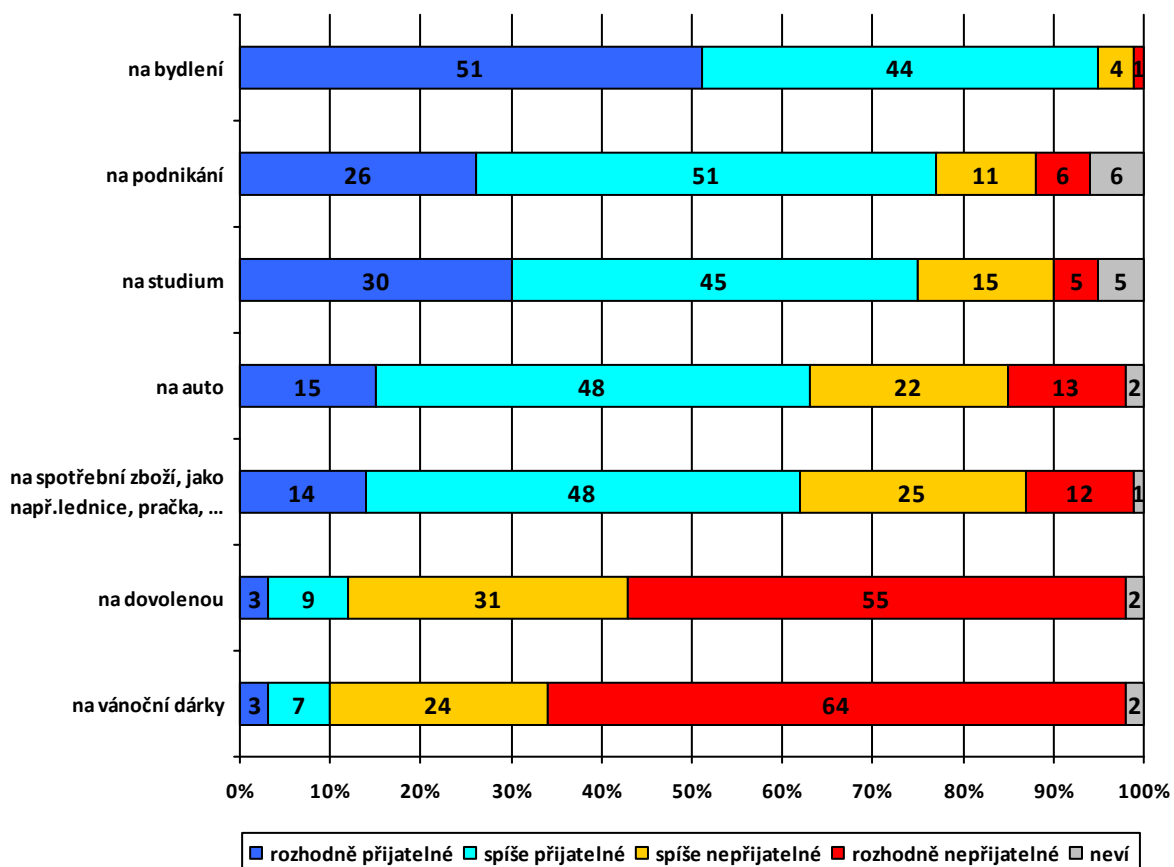
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Od posledního výzkumu v roce 2014 se statisticky významně zvýšil souhlas s výrokem, že pořizování věcí na dluh je přirozené (o 9 procentních bodů, na zatím nejvyšší podíl od roku 2010, kdy jsme začali klást tento blok výroků). Statisticky významně se zvýšil i souhlas s výrokem, že žít na dluh se vyplatí (o 6 procentních bodů, opět nejvyšší podíl souhlasu od 2010). V delší časové perspektivě je třeba zdůraznit, že rozložení názorů naší veřejnosti se vůbec nemění v případě rizikovosti dluhů (souhlas) a studu (nesouhlas), v ostatních třech položkách lze vysledovat po určitém poklesu souhlasu s dluhy v letech 2012 a především 2014 opětovný nárůst. Nárůst souhlasu nejspíš souvisí s reflexí ekonomického vývoje v posledních letech, který se promítl do snížení obav z nezaměstnanosti, v nárůstu mezd a do oživení spotřeby domácností.

Ve vybraných oblastech byly také zjišťovány postoje k tomu, na co je přijatelné či nepřijatelné půjčovat si peníze (viz graf 2). V největší míře jsou akceptovány půjčky na bydlení, které jsou přijatelné pro 95 % obyvatel, dále pak ve stále výrazně většinové míře jsou pro obyvatele ČR přijatelné půjčky na podnikání (77 %) a na studium (75 %). Více než tři pětiny dotázaných považují

za přijatelné půjčky na auto (63 %) i na spotřební zboží (62 %). Co se týče půjček na dovolenou, zde převažuje negativní přístup obyvatel ČR. Za nepřijatelné považuje půjčky na dovolenou 86 % obyvatel, přičemž krajní variantu (rozhodně nepřijatelné) volilo 55 % dotázaných. Nově zařazené půjčky na vánoční dárky jsou ještě méně přijatelné – krajní variantu nepřijatelnosti zvolilo dokonce 64 % dotázaných.

Graf 2: Přijatelnost či nepřijatelnost půjčování si peněz v následujících případech²

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle dosaženého skóre souhlasných odpovědí.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 11. – 18. 1. 2016, 1047 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Faktorová analýza (53 % vyčerpané variance) odhalila dva (očekávané) vzájemně nezávislé faktory. První z nich zahrnuje přijatelnost půjček na bydlení, studium a podnikání, druhý (ne)přijatelnost půjček na vánoční dárky a dovolenou. Půjčky na auto a spotřební zboží stejnou měrou spadají do obou faktorů a vyjadřují tak určitou nevyhraněnost či nejednoznačnost názorů.

² Znění otázky: „Je podle Vás přijatelné či nepřijatelné půjčovat si peníze v následujících případech? a) Na bydlení, b) na studium, c) na spotřební zboží jako např. lednice, pračka, televize, nábytek, d) na auto, e) na dovolenou, f) na podnikání.“ Varianty odpovědí: rozhodně přijatelné, spíše přijatelné, spíše nepřijatelné, rozhodně nepřijatelné, neví.

Obdobně jako u obecných postojů k zadlužování a půjčkám dochází i zde k diferenciaci hlavně mezi různými věkovými skupinami. Pro starší lidi, a především ty nad 60 let věku, jsou půjčky napříč všemi sledovanými oblastmi o něco méně přijatelné, naopak pro lidi do třiceti let jsou půjčky více přijatelné. Největší rozdíly byly zjištěny u půjček na bydlení („rozhodně přijatelné“ 37 % mezi dotázanými 60+, kdežto 62 % mezi dotázanými ve věku 20-39 let), na podnikání (20 % ku 40 % v uvedených věkových kohortách) a na spotřební zboží (25 % ku 40 %). Určitý vliv měla i životní úroveň domácností. Ti, kteří deklarovali špatnou životní úroveň, považovali za rozhodně přijatelné půjčky na spotřební zboží ve 25 % odpovědí, ti, kteří deklarují dobrou životní úroveň, tak činili ve 12 % případů. Podobný rozdíl byl i v přijatelnosti půjček na vánoční dárky (v součtu rozhodně a spíše přijatelné to bylo 20 % ku 8 %).

Jak je vidět z časového srovnání (viz tabulku 2), v mínění o přijatelnosti půjček došlo letos k statisticky významným posunům. Přijatelnost půjček s výjimkou dovolených stoupla u všech opakovaných položek, mírněji (o 5 procentních bodů) v případě bydlení a studia, výrazněji (o 8 – 12 procentních bodů) (podnikání, spotřební zboží, auto). Došlo tak k vyrovnání a v případě půjček na podnikání dokonce k významnému překonání míry souhlasu zjištěné v (předkrizovém) roce 2010. Nárůst míry přijatelnosti právě v oblasti půjček na podnikání a v oblasti spotřebního zboží může souviset se zvýšenou důvěrou veřejnosti v ekonomické oživení.

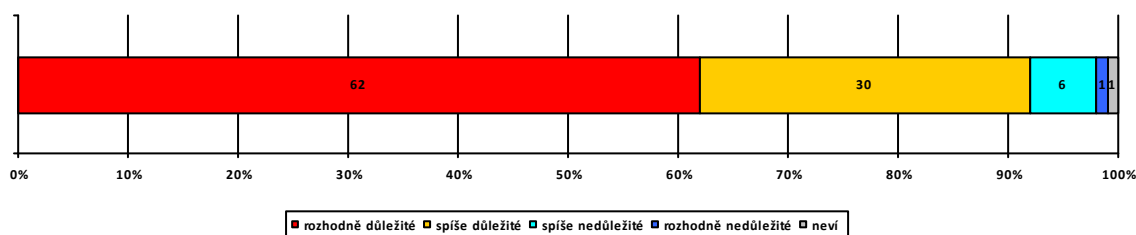
Tabulka 2: Přijatelnost/nepřijatelnost půjčování si peněz v následujících případech (v %) – časové srovnání

	2010	2012	2014	2016
	přijatelné/ nepřijatelné	přijatelné/ nepřijatelné	přijatelné/ nepřijatelné	Přijatelné/ nepřijatelné
<i>na bydlení</i>	92/7	91/8	90/9	95/5
<i>na podnikání</i>	71/20	69/24	67/26	77/17
<i>na studium</i>	73/22	64/30	70/26	75/20
<i>na spotřební zboží jako např. lednice, pračka, televize, nábytek</i>	61/38	55/44	54/45	62/37
<i>na auto</i>	60/38	53/45	51/47	63/35
<i>na dovolenou</i>	15/81	12/86	11/87	12/86
<i>na vánoční dárky</i>	x	x	x	10/88

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Co se týče postoje k rodinným financím, naprostá většina (92 %) veřejnosti starší 15 let je přesvědčena o důležitosti vytváření si finanční rezervy na nečekané výdaje (viz graf 3).

Graf 3: Mínění o důležitosti vytváření si rezervy v rodinných financích na nečekané výdaje³

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 11. – 18. 1. 2016, 1047 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Jak je vidět z časového srovnání, přesvědčení o důležitosti vytváření si finanční rezervy zůstává neměnné, tento postoj je tedy jeden z těch pevně ukotvených (viz tabulku 3).

Tabulka 3: Mínění o důležitosti vytváření si rezervy v rodinných financích na nečekané výdaje (v %) – časové srovnání

	2010	2012	2014	2016
	důležité/ nedůležité	důležité/ nedůležité	důležité/ nedůležité	důležité/ nedůležité
Důležitost vytváření si rezervy v rodinných financích na nečekané výdaje	93/5	95/4	94/4	92/7

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Vytvářet si finanční rezervu je rozhodně důležité pro 60 % osob nad 60 let, ve věku do 29 let je tento podíl 48 %. Z hlediska životní úrovně jsou to lidé s dobrou životní úrovní, kteří kladou větší důraz na důležitost vytváření si finanční rezervy (67 %). O něco méně rozhodnosti lze vidět u lidí, kteří deklarují, že jejich životní úroveň je „ani dobrá, ani špatná“ (62 %), a nejméně pak u těch se špatnou životní úrovní (41 %).

V souvislosti s otázkou důležitosti vytváření finanční rezervy jsme zjišťovali, zda si respondenti takovou rezervu sami tvoří. Tu si podle vlastního vyjádření vytváří 66 % dotázaných. I zde nalzáme propojenost s otázkou důležitosti vytváření si finanční rezervy. Z těch, kteří si vytvářejí finanční rezervu, uvádí 73 %, že je to rozhodně důležité. Oproti tomu ti, co si takovou rezervu nevytvářejí, označují za rozhodně důležitý tento akt v 34 % případů.

Významné rozdíly ve vytváření finanční rezervy jsou pochopitelně mezi těmi, kteří mají dobrou životní úroveň - 80 % z nich má vytvořenou finanční rezervu - a těmi, kteří deklarují špatnou životní úroveň - z nich má takovou finanční rezervu jen čtvrtina. Podobný rozdíl je mezi mladou generací (35 % má rezervu) a generací nad 60 let (75 %). Srovnání svobodných a ženatých je

³ Znění otázky: „Je podle Vás důležité nebo nedůležité vytvářet si v rodinných financích rezervu pro nečekané případy, kdy bude třeba většího vydání než je obvyklé?“ Varianty odpovědí: rozhodně důležité, spíše důležité, spíše nedůležité, rozhodně nedůležité, neví.

trochu méně vyhraněné – 50 % svobodných ku 75 % ženatých má finanční rezervu.

To, že v současné době mají občané sami nebo jejich domácnost nějakou půjčku, deklaruje 48 % občanů.⁴ Před dvěma lety to bylo 44 %. Hypotéku splácí 25 % (v roce 2014 24 %), podnikatelský úvěr mají 2 % (2 %), půjčku na zboží 25 % (20 %) a jinou půjčku 19 % (12 %). Ze srovnání vyplývá, že během dvou let významně přibyly půjčky na zboží a ostatní půjčky, což potvrzuje, že posun v názoru na přijatelnost půjček (a reflexe stavu a vývoje ekonomiky) se promítly i do konkrétního chování domácností. V závislosti na životní úrovni domácnosti jsme zjistili, že mezi dotázanými, kteří deklarují dobrou životní úroveň, má nějakou půjčku či hypotéku téměř polovina (47 %) domácností, mezi těmi, kteří deklarují špatnou úroveň, jsou to více než tři pětiny (62 %).

Zajímalo nás také, jak moc je problematické pro ty, kteří půjčky mají, tyto půjčky splácet. Jak vyplývá z údajů v tabulce 4, z těch, kteří nějakou půjčku mají (N=507), je pro 45 % splácení snadné. Naprostá většina z nich se však přiklání k mírnější variantě odpovědi (spíše snadné – 39 %), za velmi snadné označuje splácení svých půjček jen 8 % respondentů. Více než polovina (52 %) dotázaných označila splácení svých stávajících půjček za obtížné, přičemž 13 % to označuje jako velmi obtížné. Opět platí, že ti, co deklarují dobrou životní úroveň, ze 70 % považují splácení za snadné (14 % za velmi snadné), ti, co deklarují špatnou životní úroveň, považují splácení z 95 % za obtížné (46 % za velmi obtížné).

Časové srovnání nabízí tabulka 4. Z něj vyplývá, že od roku 2010 se o 6 procentních bodů snížil podíl těch, kdo splácení svých půjček označují za „velmi obtížné“.

Tabulka 4: Obtížnost splácení půjček (v %)⁵

	2010	2011	2013	2014	2016
velmi snadno	5	4	4	5	8
spíše snadno	39	40	37	42	37
spíše obtížně	34	37	41	34	39
velmi obtížně	19	17	17	16	13
neví	3	2	1	3	3

Pozn.: Odpovídali pouze respondenti, kteří jsou zadlužení, nebo je zadlužená jejich domácnost (v roce 2010 N=428; 2011 N=405; 2013 N=515; 2014 N=477; 2016 N=507).

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

⁴ Znění otázky: „Splácíte Vy nebo Vaše domácnost v současné době a) hypotéku, úvěr na stavební spoření, b) podnikatelský úvěr, c) nějaké zboží na úvěr, d) jiné půjčky?“.

⁵ Znění otázky: „Kdybyste měl vyjádřit svůj pocit, jak snadno nebo obtížně se Vám daří tyto půjčky splácet?“ Varianty odpovědí: velmi snadno, spíše snadno, spíše obtížně, velmi obtížně.